

PENĚŽITÁ POMOC V MATEŘSTVÍ S MEZINÁRODNÍM PRVKEM

Mgr. LUDMILA BICANOVÁ

Poskytování peněžitých dávek v mateřství, které náležejí z pojistného systému některého členského státu EU, se řídí právními předpisy toho členského státu EU, kde je osoba účastna pojištění na sociální zabezpečení. Vykonává-li osoba výdělečnou činnost, ze které je v rámci pojištění na sociální zabezpečení také účastna pojištění pro případ peněžitých dávek v nemoci a mateřství (v České republice je takovým pojištěním nemocenské pojištění)¹, může jí při splnění podmínek stanovených národními předpisy vzniknout nárok na peněžité dávky v mateřství (v České republice se jedná o dávku s názvem „peněžitá pomoc v mateřství“). Pro nárok na peněžité dávky v mateřství tak není rozhodné místo otěhotnění či přechodný pobyt v zahraničí (např. dovolená) a nakonec ani státní příslušnost žadatele, ale právě účast na pojištění pro případ peněžitých dávek v mateřství v konkrétním státě.

PODMÍNKY PŘIZNÁNÍ PENĚŽITÉ POMOCI V MATEŘSTVÍ²

Jak bylo řečeno výše, z důvodu těhotenství a mateřství náleží v České republice ze systému nemocenského pojištění dávka s názvem peněžitá pomoc v mateřství („PPM“). Tato dávka je vyplácena zpravidla po dobu 28 týdnů (37 týdnů při porodu víceročet) a poskytuje se nejdříve od 8. týdne před předpokládaným dnem porodu (ode dne nástupu na PPM). Pro přiznání PPM je třeba splnit podmínky stanovené zákonem o nemocenském pojištění (č. 187/2006 Sb.). Těmito podmínkami jsou účast na nemocenském pojištění v době nástupu na PPM (případně trvání ochranné lhůty po skončení tohoto pojištění) a účast na nemocenském pojištění v rozsahu 270 kalendářních dnů v průběhu dvou let před nástupem na PPM („čekací doba“). Ochranná lhůta činí maximálně 180 kalendářních dnů od skončení pojištění, trvalo-li pojištění alespoň po tuto dobu a došlo-li k zániku pojištění v době těhotenství³.

Splnění těchto podmínek se zjišťuje ke dni nástupu na PPM (tedy v období mezi 8. a 6. týdnem před předpokládaným dnem porodu). Na PPM lze nastoupit i později než 6. týden před předpokládaným dnem porodu, ale dávka se pak poměrně krátí. Napak narodí-li se dítě předčasně, tedy ještě před 8. týdnem před předpokládaným dnem porodu, lze žádat o poskytnutí PPM dnem porodu. Dávka se pak poskytuje do vyčerpání celkového nároku (tedy 28, respektive 37 týdnů).

SČÍTÁNÍ DOB POJIŠTĚNÍ – STÁTY EU

Ve většině členských států EU je jednou z podmínek pro získání nároku na peněžitou dávku v mateřství splnění potřebné doby pojištění (mezi těmito státy je i Česká republika). Nezávisle-li osoba potřebnou dobu pojištění v jednom členském státě, je možné připočítat k této době i doby pojištění získané v jiných členských státech EU. Princip sčítání dob pojištění vychází z čl. 6 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 a je pro všechny členské státy EU (a státy Evropského hospodářského prostoru⁴ a Švýcarsko) přímo závazný.

NEMOCENSKÉ POJIŠTĚNÍ

Aby bylo možné dobu účasti na pojištění z jednotlivých států vzájemně sčítat, musí se jednat o stejný druh pojištění, tj. o pojištění pro případ peněžitých dávek v nemoci a mateřství. Princip sčítání dob si můžeme přiblížit na následujících příkladech:

PŘÍKLAD 1

Pojištěnka slovenské národnosti s bydlištěm na Slovensku je v České republice zaměstnána po dobu 2 let a zároveň je z tohoto zaměstnání účastna nemocenského pojištění. Za trvání tohoto zaměstnání (pojištění) otěhotní a požádá si o PPM.

Na PPM jí vznikne nárok, protože splnila veškeré podmínky, které pro přiznání PPM stanoví zákon o nemocenském pojištění. Jedná se o vnitrostátní situaci a princip sčítání pojištění se zde neuplatní.

PŘÍKLAD 2

Pojištěnka, která žádá o PPM, je v době nástupu na mateřskou účastna nemocenského pojištění v České republice po dobu 4 měsíců. V období dvou let, které předcházely nástupu na PPM, byla účastna pojištění pro případ peněžitých dávek v nemoci a mateřství po dobu 10 měsíců ve Francii.

Nárok na PPM vznikne, pokud se do čekací doby započítají i doby účasti na pojištění pro případ peněžitých dávek v nemoci a mateřství ve Francii. Doby účasti na pojištění se pak okresní správě sociálního zabezpečení prokazují pomocí potvrzení, které vystaví zahraniční instituce, u které byla pojištěnka pojištěna pro případ peněžitých dávek v nemoci a mateřství, a to na žádost pojištěnky nebo okresní správy sociálního zabezpečení⁵.

PŘÍKLAD 3

Pojištěnka, která žádá o PPM, je v době nástupu na mateřskou účastna pojištění pro případ peněžitých dávek v nemoci a mateřství na Slovensku, a to v délce 6 měsíců. Předtím byla dlouhodobě zaměstnaná v České republice a byla po celou dobu účastna nemocenského pojištění.

V době nástupu na PPM podléhá tato pojištěnka slovenským právním předpisům. Její nárok na peněžitou dávku v mateřství se tedy bude posuzovat podle slovenských právních předpisů. Bude-li pojištěnka žádat o PPM v České republice, bude její žádost zamítnuta. Stanoví-li slovenské právní předpisy pro nárok na peněžitou dávku v mateřství čekací dobu, může pojištěnka (či slovenská instituce sociálního zabezpečení) požádat o vystavení formuláře, na kterém okresní správa sociálního zabezpečení potvrdí dobu účasti na nemocenském pojištění.

SMLUVNÍ STÁTY

Obdobné principy, jaké platí v evropské koordinaci a které jsme zmínili výše, se uplatní i ve vztahu ke státům, s nimiž Česká republika uzavřela mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení, pokud tyto smlouvy obsahují princip sčítání dob pojištění pro případ peněžitých dávek v nemoci a mateřství.

PŘÍKLAD 4

Pojištěnka, která žádá o PPM, je v době žádosti o tuto dávku účastna nemocenského pojištění v České republice, a to v délce 5 měsíců. V době dvou let, které předcházejí

NEMOCENSKÉ POJIŠTĚNÍ

nástupu na PPM, byla účastna pojištění pro případ peněžitých dávek v nemoci a mateřství v Turecku.

Smlouva mezi Českou republikou a Tureckem o sociálním zabezpečení (č. 135/2004 Sb. m. s.) obsahuje v čl. 14 princip sčítání dob pojištění pro případ peněžitých dávek v nemoci a mateřství. Doby pojištění vzniklé v Turecku tedy můžeme pro posouzení nároku na PPM zohlednit. Pro doložení dob pojištění jsou sjednány zvláštní formuláře, které jsou instituce smluvních stran povinny používat.

PŘÍKLAD 5

Pojištěnka, která žádá o PPM, je v době žádosti o tuto dávku účastna nemocenského pojištění v České republice, a to v délce 5 měsíců. V době dvou let, které předcházejí nástupu na PPM, byla účastna pojištění pro případ peněžitých dávek v nemoci a mateřství v Austrálii.

Smlouva mezi Českou republikou a Austrálií o sociálním zabezpečení (č. 58/2011 Sb. m. s.) neobsahuje princip sčítání dob pojištění pro případ peněžitých dávek v nemoci a mateřství (vztahuje se jen na dávky důchodového pojištění). Doby účasti na pojištění v Austrálii tedy nelze zohlednit pro posouzení nároku na PPM.

PŘÍKLAD 6

Pojištěnka, která žádá o PPM, je v době žádosti o tuto dávku účastna nemocenského pojištění v České republice, a to v délce 5 měsíců. V době dvou let, které předcházejí nástupu na PPM, byla účastna pojištění pro případ peněžitých dávek v nemoci a mateřství v Číně.

S Čínou nemá Česká republika uzavřenu smlouvu o sociálním zabezpečení, nelze tedy doby pojištění pro případ peněžitých dávek v nemoci a mateřství získané v Číně zohlednit pro posouzení nároku na PPM.

ÚČAST NA POJIŠTĚNÍ POUZE V JINÉM ČLENSKÉM STÁTĚ EU

Nárok na peněžitou dávku v mateřství se primárně řídí legislativou státu pojištění, tedy nikoli podle českých právních předpisů. V určitých případech však lze uvažovat o nároku na českou PPM i v případě, že osoba nevykonávala v České republice žádnou výdělečnou činnost. Takový nárok ovšem vznikne za specifických podmínek, kterými jsou účast na pojištění pro případ peněžitých dávek v nemoci a mateřství **v jiném členském státě EU** po dobu alespoň 270 dnů v období 2 let před předpokládaným dnem porodu (může být splněno i účastí na pojištění ve více členských státech za sebou), ukončení tohoto pojištění, registrace na Úřadu práce ČR a získání podpory v nezaměstnanosti a nakonec trvání ochranné lhůty z tohoto skončeného pojištění ke dni nástupu na mateřskou. Trvání ochranné lhůty se posuzuje dle českých právních předpisů⁶. Takový postup vyplývá z čl. 11 odst. 3 písm. c) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 a z judikatury Evropského soudního dvora⁷.

UPLATNĚNÍ NÁROKU NA DÁVKU

Bez ohledu na to, zda nárok na PPM vznikne pouze s použitím vnitrostátní účasti na pojištění nebo byl-li aplikován princip sčítání dob pojištění, lze žádost o dávku uplatnit ze zahraničí. Odcestuje-li pojištěnka před nástupem na PPM do zahraničí, ale bude stále v péči českého ošetřujícího lékaře (nadále k němu jezdí na kontroly), nic nebrání tomu,

aby žádost o PPM uplatnila na vnitrostátním tiskopisu, který jí vystaví tento ošetřující lékař. U PPM se na rozdíl od nemocenského nesleduje místo pobytu v době pobírání dávky.

Bude-li pojištěnka v době žádosti o PPM v péči zahraničního lékaře, je potřeba doložit potvrzení tohoto lékaře o pravděpodobném dni porodu⁸ a tiskopis „Žádost o peněžitou pomoc v mateřství při bydlišti/pobytu v zahraničí“, který je k dispozici na internetových stránkách České správy sociálního zabezpečení. ■

Autorka článku pracuje v odboru nemocenského pojištění zaměstnanců ČSSZ.

¹ Konkrétní název tohoto druhu pojištění se může v jednotlivých státech lišit. Někde může být pojištění pro případ peněžitých dávek v nemoci a mateřství součástí zdravotního pojištění, jinde funguje jako samostatný systém.

² § 32 a následující zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.

³ Neskončilo-li pojištění v době těhotenství, činí ochranná lhůta pouze 7 kalendářních dní, pokud pojištění trvalo alespoň po tuto dobu.

⁴ Státy EHP jsou Norsko, Lichtenštejnsko a Island.

⁵ Takovým potvrzením je například evropský formulář E104 nebo SED S041

⁶ Ochranná lhůta činí až 7 kalendářních dnů od skončení účasti na pojištění. Skončí-li účast na pojištění v době těhotenství, může ochranná lhůta činit až 180 kalendářních dnů.

⁷ Rozsudek Evropského soudního dvora C-257/10 Bergström.

⁸ S některými státy, s kterými Česká republika uzavřela mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení, jsou sjednány i zvláštní formuláře pro uplatnění nároku na dávky v nemoci a mateřství. Potvrzení o pravděpodobném dni porodu lze tedy předložit i na těchto dohodnutých formulářích. Jedná se například o Turecko a Albánii.

ZÁKONODÁRSTVÍ

VE SBÍRCE ZÁKONŮ VYŠLO

● Částka 50 – rozeslána dne 12. května 2017

140. Nařízení vlády o stanovení vyměřovacího základu u osoby, za kterou je plátcem pojistného na veřejné zdravotní pojištění stát

Vyměřovací základ pro pojistné na veřejné zdravotní pojištění hrazené státem u osoby, za kterou je plátcem pojistného stát, se stanoví ve výši 7 177 Kč na kalendářní měsíc.
Datum účinnosti od: 1. ledna 2018

● Částka 51 – rozeslána dne 17. května 2017

144. Zákon, kterým se mění zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů
Datum účinnosti od: 1. června 2017

● Částka 52 – rozeslána dne 22. května 2017

145. Zákon, kterým se mění zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů
Datum účinnosti od: 1. ledna 2018

148. Zákon, kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Datum účinnosti od: 1. února 2018

150. Zákon o zahraniční službě a o změně některých zákonů (zákon o zahraniční službě)
Datum účinnosti od: 1. července 2017